

POSTREHY Z 21. SVETOVÉHO FILOZOFICKÉHO KONGRESU

JOZEF SIVÁK, Filozofický ústav SAV, Bratislava

V druhom augustovom týždni sa v tureckom Istanbule zišlo do 2000 filozofov z 85 krajín (Slovenska vrátane), aby diskutovali tentoraz na aktuálnu tému *Filozofia tvárou tvár problémom sveta*, konkrétnejšie o takých problémoch ako globalizácia, ľudské práva, kultúrna identita, mravnosť, chudoba, násilie, vojna a mier, nové trendy vo vede a technike. To sú aj problémy, s ktorými vstupujeme do 21. storočia.

Z týchto problémov si prezidentka FISP-u a Tureckého organizačného výboru I. Kucuradiova¹ vo svojom úvodnom referáte vybrala najmä ľudské práva² - bolo im venované aj celé jedno plenárne zasadnutie³ -, ktoré sú podľa nej prioritné a od naplňovania ktorých závisí aj naplnenie ostatných požiadaviek, ba celú rozvojovú problematiku treba vidieť cez prizmu ľudských práv a definovať stratégie prispôbené každej krajine či regiónu na účelom ich implementácie.

K ľudským právam sa v rámci otváracieho ceremoniálu vrátia a ďalší rečníci z tureckej hostiteľskej strany, či už to bol prezident republiky A. N. Sezer, alebo bývalý predseda vlády Demirel. V týchto prejavoch zaznel názor na kongres ako spojenie kolísky európskeho myslenia⁴ s dneškom. Pozoruhodný bol záver vystúpenia tureckého prezidenta: "Spoločnosti, ktoré podceňujú hodnotu filozofie, sa nemôžu vlastne ani rozvíjať, ale tie, ktoré filozofii pripisujú dôležitosť, sa stanú najsilnejšími spoločnosťami."

Podľa počtu účastníkov z tureckej strany - na 3. mieste za USA a Ruskom - by sme si mohli myslieť, že sa to aj potvrdzuje. Navyše aj tým, že účastníci hostiteľskej krajiny sa dokázali vyjadrovať o najrôznejších problémoch a zdalo sa, že vedia narábať s filozofickou terminológiou rovnako dobre ako ich západní kolegovia. Na druhej strane je však veľká časť resumé domácich účastníkov v Zborníku abstrákt kongresu v turečtine (bolo treba zdôrazniť, že aj turečtina je filozofickým jazykom?), čím zostáva skrytá pred ostatným svetom.⁵ A vôbec, ne jeden účastník kongresu mohol mať pocit, že

¹ Treba spresniť, že bývalá prezidentka, keďže na kongrese bol zvolený nový prezident FISP-u, Holand'an P. Kemp, dovtedy generálny sekretár.

² Aj na tomto kongrese sa hovorilo najmä o ľudských právach, nie však o povinnostiach. Kým sa tak nestane a nebude sa hovoriť aj o povinnostiach, budú ľudské práva len hodnotou na kupčenie.

³ Vystúpili v nej fenomenológ R. Bubner (NSR), M. Pendlebury (Južná Afrika), Iris Youngová (USA) za predsedníctva Bulhara Želju Želeva.

⁴ Staroveká Anatólia, dnes súčasť Turecka.

⁵ Kongres zatieleni aj iné udalosti, a to hneď v prvý deň, keď sa ženíl za účasti 10 000 hostí syn tureckého predsedu vlády, pričom svedkom nebol nikto iný než taliansky premiér Berlusconi. Počas kongresu neutíchli ani bombové atentáty, nech už ich autormi boli Kurdi alebo ľavicové organizácie. Ešte aj v záverečný deň kongresu sa organizátori a bezpečnostná služba snažili zatajiť účastníkom kongresu všeobecne známe turecké realie, keď nemilosrdne zasiahli proti jednej militantnej (kurdskej?) skupine, ktorá vnikla do pléna a rozprestrela tam svoj transparent. V prítomnosti tak dobre informovanej a tolerantnej spoločnosti, akou je spoločnosť filozofov, sa tento

kongres mal zostať utajený aj tureckej verejnosti, keď ani *Turkish Daily News*, jediný turecký denník v západnom jazyku a distribuovaný len v medzinárodných hoteloch, o ňom pravidelne denne ani neinformoval.

Ostatné tri plenárne zasadnutia boli venované takým problémom ako *Úloha filozofie: Osvietenstvo, postmoderné myslenie a ďalšie perspektívy, Nové trendy vo vede a technike, Globalizácia a kultúrna identita*. Za účasti očakávaného medializovaného, avšak filozoficky kontroverzného J. Habermasa s jeho kritikou národného štátu a tézou o nastupujúcej "transmoderne", G. Vattima, K. Wiredua (Ghana), A. Fagotovej-Largaultovej (Francúzsko), Dona Ihdeho (USA), G. Irzika (Turecko), In-Suka Chu (Kórea), D. P. Chattopadhyayu (India) a Y. Ōrmeka (Turecko).

K týmto treba pripočítať do 50 sekcií venovaných špeciálnym problémom, tak tradičným, ako aj netradičným či postupne sa vnucujúcim: *Bioetika a lekárska etika, Obrazy a symboly, Filozofia a ekonómia, Filozofia a rody,*⁶ *Filozofia budúce generácie, Filozofia konania, Filozofia komunikácie a informácie, Filozofia a literatúra, Filozofia pre deti*. Ďalšie sekcie ako *Komparatívna filozofia, Filozofia v Ázii a Tichomorí* svedčia tentoraz o silnejšej účasti filozofov z Číny, Japonska, Kórey, a Indie. Nečudo, že budúci kongres o 5 rokov sa bude konať v hlavnom meste Južnej Kórey Soule.

Taký kongres je aj príležitosťou pre stretnutia rôznych filozofických spoločností a inštitúcií, akési kongresy v kongrese, pravda v rámci programu kongresu. Tak sa zišli: Zasadnutie IIP (*Otvorené problémy v etike a filozofii politiky, vo filozofii mysle, vo fenomenológii, v logike a jej aplikáciách*), 5. medzinárodná jaspersovská konferencia (*Karl Jaspers: Historická aktuálnosť so zreteľom na základné problémy ľudstva*), *Globálne hodnoty v 21. storočí, Riziká výchovy*, 53. medzinárodný fenomenologický kongres (*Fenomenológia života a výzvy dnešného sveta*). Zorganizovali ich Institut International de Philosophie (Medzinárodný filozofický inštitút), International Association of Jaspers Societies (Medzinárodné združenie spoločností K. Jaspersa), International Society for Value Inquiry (Medzinárodná spoločnosť pre spytovanie hodnôt), Spoločnosť pre filozofiu výchovy vo Veľkej Británii (Philosophy of Education Society of Great Britain) a The World Institute for Advanced Phenomenological Research and Learning (Svetový inštitút pre pokročilé fenomenologické štúdiá).

Pravidelným sprievodným podujatím na svetových kongresoch je výstavka kníh spojená s predajom a prezentáciou. Zvlášťne sekcie boli venované dvom významným vydavateľským počinom: vydaniu celosvetovej fenomenologickej encyklopédie [1]⁷ a rovnako svetovej encyklopédie "globalistiky", tejto novej interdisciplinárnej vednej disciplíny, v dvoch mutáciách, ruskej a anglickej [2]. Je výsledkom spolupráce Ruskej filozofickej spoločnosti, Ruskej ekologickej akadémie, medzinárodnej nevládnej

---

incident mohol zvládnuť veľkorysejšie a elegantnejšie.

⁶ U nás by takáto sekcia bola zúžená len na feminizmus.

⁷ 70 obšírnych vstupov od odborníkov na fenomenológiu z rôznych krajín je rozdelených do 4 častí: 1. Položenie základov fenomenológie; 2. Horizonty rozšírenia; 3. Angažovanosť fenomenológie v živote; 4. Smerom k novým horizontom. Dielo je dôkazom toho, že odpisovať fenomenológiu definitívnym zaradením do dejín filozofie by bolo ešte predčasné. Potvrdzujú to i slová Jána Pavla II. (ktorý je známy aj ako fenomenológ a ktorého sme nedávno privítali aj na Slovensku), ktorými reagoval potom, čo mu bola publikácia prezentovaná počas zvláštnej audiencie v marci tohto roka: "Fenomenológia môže 'významne prispieť' pri prekonávaní 'krízy významu', ktorá postihla 'nejedno odvetvie súčasného myslenia'." [3]

organizácie "Concerned Philosophers for Peace" (Filozofi starostliví o mier) a projektu "Paideia" na bostonskej Univerzite.⁸

Ruská delegácia sa vôbec zúčastnila kongresu originálnym spôsobom, priplávajúc na lodi,⁹ aby si tak pripomenula tragickú udalosť v dejinách filozofie a vedy v bývalom Sovietskom zväze, ktorou bolo vyhnanie ruskej inteligencie pred 80-timi rokmi.¹⁰ Svoj plávajúci hotel aj premenovali ako "Lod' filozofov" a informácia o ňom nechýbala ani na nástenke v kongresovej hale. A keď v posledný deň kongresu opustil istanbulský prístav a nabral kurz smerom na Novorossijsk, prístav z ktorého vyplával povestný "parník filozofov" v r. 1922, malo to znamenať symbolický návrat vtedy vyhnaných intelektuálov.

A propos, kto boli dnešní ruskí účastníci kongresu? Možno ich podľa vystúpení zaradiť do viacerých skupín.

Najskôr treba konštatovať, že z krajiny, kde sa od každého filozofa vyžadovala ešte nedávno angažovanosť, nebol nikto pozvaný do pléna na tribúnu. Avšak v diskusiách na plenárnych zasadnutiach patrili ruskí účastníci k tým najkritickejším.

Jedna časť ruskej delegácie prijala tému kongresu za svoju a spolu so západnými kolegami, najmä americkými, ju "rozmieňala na drobné", ako o tom svedčí spomínaná encyklopédia. Ďalšia sa na problémy globalizácie, informačnej spoločnosti a pod. pozerala predchádzajúcimi očami kybernetiky, vedecko-technického pokroku a dialektiky. Relatívne vysoký počet príspevkov sa týkal metafyziky, ontológie, hodnôt zrejme ako reakcia na niekdajšiu vládu materializmu. Ale boli aj takí, ktorí pokračovali a pokračujú, pravda, v inom duchu, v marxistických témach ako vedeckosť (racionálnosť), úloha osobnosti v dejinách, dialektika a pod.

Aj prinesená dokumentácia svedčila o čulom filozofickom živote v súčasnom Rusku, a to nielen v Moskve alebo Petrohrade, ale aj v takom Jekaterinburgu, sídle Uralskej štátnej univerzity M. Gorkého, Ústavu filozofie a práva, uralskej pobočky Ruskej akadémie vied a Uralskej štátnej poľnohospodárskej akadémie, ktoré založili interdisciplinárny časopis či presnejšie ročenku *Di (scourse) - pi* (philosophy, politics, power, public relations) [6].¹¹ A okrem informačných letákov o pripravovaných filozofických kongresoch v rôznych častiach Ruskej federácie zaujala Výzva spoločnosti "Znaniye", adresovaná účastníkom kongresu. Ide o spoločnosť "zaoberajúcu sa otázkou harmonického spoluzitia kultúr národov sveta v mene všeobecného blaha svetového spoločenstva a uskutočňujúcu od r. 2000 dlhodobú medzinárodnú interdisciplinárnu programovú konferenciu *Harmónia sveta a zdokonaľovanie človeka vo filozofických svetonázoroch národov sveta*.¹²

⁸ Toto encyklopedické dielo prezentované ako "udalosť planetárneho významu" je ovocím spolupráce 450 odborníkov z 28 krajín a obsahuje 1300 vstupov v ruskej a 500 vstupov v anglickej mutácii. Ide o prvú syntézu výsledkov v oblasti globálnych výskumov. Nájde tam články o medzinárodnom práve, ekológii, udržateľnom rozvoji, medzinárodnom terorizme, svetovej politike, filozofii, biosfére, klíme, technológii, zdraví atď.

⁹ Za tým účelom si Ruská filozofická spoločnosť prenajala pasažiersku loď zabezpečujúcu spojenie medzi Čiernym morom a Bosporom "Maria Jermolova" nazvanú po známej ruskej herečke.

¹⁰ Zhodou okolností má pisateľ týchto riadkov pripravený preklad jednej kapitoly z knihy *Lenin bez masky* od L. Kolodného [4], kapitoly, ktorá je venovaná práve tejto udalosti. Na výstavke kníh sa nachádzali ďalšie publikácie na túto tému, napr. [5].

¹¹ Č. 2 obsahuje materiály z konferencie *Dobrodružstvo rozumu v informačnej spoločnosti*, ktorá sa konala v r. 2002 v Jekaterinburgu.

Táto iniciatíva ruských intelektuálov pripomína konštatovanie E. Husserla v *Karteziánskych meditáciách*: "Iste sú filozofické kongresy; stretávajú sa na nich filozofi, nie však filozofie."

Záverom možno konštatovať, že na takom fóre, akým je svetový kongres a s takou aktuálnou témou sa aj očakávala nejaká výzva, stratégia či konkrétne odporúčania, vízie alebo varovania adresované politikom a medzinárodným funkcionárom. Nestalo sa tak, aj keď nechýbali hlasy vyzývajúce filozofov, aby pomohli pri prekonávaní pretrvávajúcich ťažkostí s odstraňovaním napr. hľadu a iných negatívnych javov vo svete. Postoj mnohých, a najmä exponovaných účastníkov vyznel konformne: nadhodené pojmy ako globalizácia, globálne hodnoty, globálna spravodlivosť či nespravodlivosť skôr akceptovali, než k nim zaujali kritický odstup, ktorý by možno bol (po)odhalil ich ideologický ráz. Lebo univerzálnosť a svetovosť v ekonómii a politike znamená niečo iné než vo filozofii a etike. Inštitucionálny rámec, masový charakter a turistické chápanie kongresov z nich nerobí najvhodnejšie miesta na hľadanie pravdy. A či už bol novopečený prezident FISP-u Peter Kemp s výsledkami posledného kongresu spokojný alebo nie, vyslovil sa za zmenu kurzu a abstraktnejšie vymedzenie témy budúceho kongresu.

LITERATÚRA

- [1] TYMIENIECKA, A.-T. (vyd.): *Phenomenology World-Wide. Foundations - Expanding - Dynamics. A Guide for Research and Study*. Dordrecht/Boston/London, Kluwer Academic Publishers 2002.
- [2] ČUMAKOV, A. N., GAY, W., II. MAZUR (vyd.): *Globalistika*. Encyklopedia. Moskva, Raduga 2003; 1520 s. (angl. *Global Studies. Encyclopedia*, 1280 s.)
- [3] "Delegation based in U.S.A. meets the Pope." In: *L'OSSERVATORE ROMANO*, č. 15, 9. apríl 2003, s. 2.
- [4] KOLODNYJ, L.: *Lenin bez grima*, 9. kap.: Izgnanie filozofov. Moskva, Golos 2000, s. 410 - 427.
- [5] GLAVACKIJ, M.: *Istorija intelligenciji Rossiji kak issledovatel'naja problema*. Istoriofrafičeskije etjudy. Jekaterinburg, Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta 2003.
- [6] *Diskurs-Pi*. Naučno praktičeskij al'manach. Jekaterinburg, Izd. UrGU.

PhDr. Jozef Sivák, CSc.

Filozofický ústav SAV

Klemensova 19

813 64 Bratislava

SR

---

¹²Vo "Výzve" sa ďalej píše o "zjednocovaní srdc v mene Mieru, Dobra, Harmónie, Spravodlivosti, o tom, že "filozof by nemal ignorovať Múdrost' stáročí, ktorú by mali naopak odovzdávať mladým generáciám, že "niet vyššej úlohy, ako sa v rámci 'dialektiky prírody a človeka' oboznámiť so zákonmi rozvoja a zdokonaľovania človeka na jednej strane a na druhej strane prírodných faktorov", že "zodpovednosť každého, kto učí ostatných, nech ide o ateistu, neveriaceho či veriaceho vyznávajúceho Boha, nejaké superego alebo načúvajúceho hlasu vesmíru, je rovnako veľká". Výzva sa končí prosbou, aby filozofi Ruska - najmä tí zo svojej "lode filozofov" - a ostatného sveta sa začali zaoberať myšlienkou vytvorenia medzinárodnej filozofickej encyklopédie na tému *Svetová harmónia a zdokonaľovanie jednotlivca*.